No 1906 — 1853

DE TIJD.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

Dieu et mon droit.

Deze COURANT verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is f 3,00; voor de buitenlieden f 6,00; franko door het geheele Rijk. Brieven, Gelden, enz. FRANKO te adresseren aan het Bureau dezer Courant.

MAANDAG, 1 AUGUSTUS.

Bij dit Nummer behoort een Bijvoegsel.

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden tegen f 1,00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen 15 cents de regel. — Voor alle advertentien wordt bovendien 35 cents zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

AMSTERDAM, 30 Julij.

VOORLOOPIG VERSLAG, *der Regeling van het toezigt op de onderscheidene Kerkgenootschappen.*

(*Vervolg en Slot.*)

Met opzigt tot den tekst van het wets-ontwerp is het volgende in het midden gebragt:

Considerans. Niet enkel de leden, die eene wet als deze strijdig met de Grondwet achten, maar ook zij, die het er voor houden, dat de bestaande omstandigheden niet volstrekt tot de thans ingeroepene tusschenkomst der wetgeving hadden behoeven te leiden, maakten bezwaar tegen het vooruitzetten der *noodzakelijkheid* in den aanhef der wet. De laatstgenoemden zagen daarvoor liever eene zachtere uitdrukking gekozen. Men zou voorop kunnen stellen, dat het vaststellen van wettelijke bepalingen *wenschelijk* is.

In verband met het gevoelen, dat aan de wet ligt eene te limitative uitlegging zou kunnen worden gegeven, wenschte men gesproken te hebben niet van *wettelijke bepalingen* in 't algemeen, maar van *eenige wettelijke bepalingen*.—

„*Op dit onderwerp bestaande verordeningen.*" Het is eenigzins onduidelijk voorgekomen, wat hier door *onderwerp* zij te verstaan. Waarschijnlijk wordt de inhoud van het VIde hoofdstuk der Grondwet bedoeld. Maar mag dan, in verband met art. 16 van het ontwerp, daaruit niet kunnen worden afgeleid, dat alle tot dat hoofdstuk der Grondwet betrekkelijke verordeningen zijn afgeschaft? Dit zou tot gevaarlijke gevolgtrekkingen leiden.

Art. 1.

I. Ofschoon vele leden verklaarden zich met het eerste gedeelte van dit artikel, waarbij aan de kerkgenootschappen volkomene vrijheid wordt gelaten om zich te organiseren, gaarne te vereenigen, werd het door anderen uit onderscheidene gezigtspunten bestreden, of althans de redaktie niet gelukkig genoemd.

De eerste aanmerking was, dat wanneer, zoo als hier geschiedt, de wetgever zich zelven de bevoegdheid toekent, om eene vrijheid te laten bestaan, daaruit volgt, dat dezelfde wetgever die vrijheid later geheel of gedeeltelijk zou kunnen ontnemen. Zoo iets achtten verscheidene leden, vooral bij de zaak die het hier geldt, hoogst bedenkelijk. Het regt der kerkgenootschappen op zelfstandig bestaan en op vrije regeling in zaken van zuiver godsdienstigen aard staat, zeiden zij, hooger dan eenige wet. Hier gold een soortgelijk bezwaar als in der tijd tegen de voorgedragene armenwet is gemaakt, waarbij insgelijks het regt der hoogere kerkbesturen werd erkend om binnen bepaalde grenzen voorschriften aan de ondergeschikte armbesturen te geven; terwijl men meende dat zulk eene erkentenis overtollig en gevaarlijk was. Uit [illegible] scheen de hier gebezigde uitdrukking [illegible] *vrijheid wordt* gelaten — eene uitdrukking, waaraan toch *ontnemen* van vrijheid overstaat — dubbel bedenkelijk.

Geheel in tegenovergestelden geest verklaarden andere leden zich met het denkbeeld om aan de kerkgenootschappen volkomene vrijheid tot organisatie te laten, niet te kunnen vereenigen, tenzij het voorbehoud, waarvan het laatste gedeelte van het artikel melding maakt, algemeen wierd. De Regering, zeiden zij, voert het beheer over den geheelen Staat in het belang van allen. Kan men nu toelaten, dat invloedrijke, onafhankelijke ligchamen in den Staat optreden en zich geheel vrijelijk ontwikkelen, zonder dat hunne vestiging of inrigting vooraf aan de goedkeuring der Regering onderworpen zij en deze haar *veto* daarover kunne uitbrengen? Deze leden geloofden dit niet, en wenschten dus de verpligting om goedkeuring der vestiging of inrigting aan de Regering te vragen onbepaald aan al zulke ligchamen te hebben opgelegd. In de Grondwet kwam, hunnes inziens, niets voor, wat aan den Staat het regt onthaalt om zoo iets te vorderen. Het nut der zaak was niet twijfelachtig. Het geval kon zich voordoen, dat de Regering in het volbrengen harer taak om aller belang te behartigen, gedwarsboomd werd door een kerkgenootschap, dat ten gevolge van gewetensbezwaren, tegenstreefde, in plaats van mede te werken.

Wat de redactie betreft, vroeg men, waarom hier in den aanhef van *de onderscheidene kerkgenootschappen* wordt gesproken, en niet, gelijk in de Grondwet, van: *alle kerkgenootschappen*. Men deed deze vraag te meer, omdat het niet zoo duidelijk was, of alleen de bestaande dan wel ook de nieuw op te rigten kerkgenootschappen worden bedoeld. Het is denkbaar, dat zich hier een nieuw kerkgenootschap vormt, welks vestiging in het belang van den Staat dadelijk moet worden tegengegaan. Alverder scheen het twijfelachtig, wat in eene wet als deze het criterium van een *kerkgenootschap* is. Zou, als zoodanig, ook eene enkele kerkelijke gemeente kunnen worden beschouwd? Bij de Doopsgezinden staan al de gemeenten op zich zelve en vormen zij wel eene soort van broederschap, maar toch geen eigenlijk kerkgenootschap, onder een bepaald bestuur. Ook de Christelijke Afgescheidene gemeenten verdeelen zich, door nieuwe afscheiding, in menigvuldige vereenigingen.

Het woord: *organiseren* werd door sommige leden met opzigt tot de kerkgenootschappen niet gelukkig geacht, of ten minste nadere opheldering te behoeven. Dat woord komt in de Grondwet niet voor. In allen gevalle schijnt, opdat de uitvoerende magt behoorlijk kunne onderscheiden, noodig uit te maken, welke wijzigingen in de inwendige inrigting van het kerkgenootschap als eene organisatie daarvan moeten worden beschouwd en welke niet, alsmede of het hier alleen *toekomstige* organisatie geldt. Nog heeft men bepaald gevraagd, ook met verwijzing naar het vroeger deswege in de Kamer verhandelde, of het collatieregt en het regt tot approbatie van beroepingen tot de organisatie van een kerkgenootschap behoort.

II. Als tweede hoofdbepaling treft men in het artikel de verpligting aan tot *dadelijke*, *volledige* mededeeling der organisatie van het kerkgenootschap aan den Koning. Al aanstonds is opgemerkt, dat niet is aangeduid, wie de mededeeling moet doen. Voorts keurde men het vrij algemeen af, dat in een voorschrift als het tegenwoordige, hetwelk in art. 10 eene poenale sanctie schijnt te erlangen, zulk eene onbestemde uitdrukking als die van *dadelijke* gebezigd worden. Een termijn zou behooren te worden gesteld, binnen welken de mededeeling moet plaats hebben. — Maar wat beteekent, vroeg men verder, de *volledige* mededeeling der organisatie, niet enkel wat de godsdienstoefening, maar ook wat de godsdienst, en dus de kerkleer zelve, betreft? Laat het zich denken, dat in dien zin mededeeling der organisatie bijv. van het Roomsch Katholijke kerkgenootschap kan geschieden? Op deze laatste aanmerking is echter geantwoord, dat men zich hier geene schrikbeelden moest vormen. Men wilde de redaktie van het thans behandelde gedeelte van het artikel niet in allen opzigte on[illegible], maar hield het er toch voor, dat, als eenmaal de mededeeling van de reglementen der kerkgenootschappen verpligtend was gesteld, bij die reglementen ook de hoofdtrekken der leer moesten worden opgegeven. Dit was noodzakelijk, opdat later omtrent de identiteit van het kerkgenootschap geen twijfel zou kunnen bestaan, en opdat de Regering zou kunnen beoordeelen, of tot de kerkleer punten behooren, strijdig met de wetten van den Staat.

Overigens waren er verscheidene leden, die zelfs reeds de bloote mededeeling der organisatie als praeventief veroordeelden en strijdig achtten met de vrijheid en zelfstandigheid der kerkgenootschappen; terwijl enkele anderen, die alleen in de wet op het regt van vereeniging bepalingen als de thans voorgedragene op hare plaats zouden achten, de meening voorstonden, dat geene mededeeling van reglementen of van de inwendige inrigting van kerkgenootschappen te pas kan komen, dan voor zoover zoodanige verpligting aan alle vereenigingen zonder onderscheid wordt opgelegd.

III. De derde hoofdbepaling van het artikel bestaat in het opleggen der verpligting tot het vragen van goedkeuring op zoodanige verordeningen, waarvan de uitvoering niet zonder medewerking van het staatsgezag kan plaats hebben. Sommige leden konden niet nalaten daarbij aan te merken, dat hier weder eene bepaling voorkomt, zoo als men er meer, ook in onze Grondwet en in 't algemeen in de staatsregelingen van den nieuweren tijd aantreft, waarvan het laatste lid het eerste zoo goed als vernietigt: volkomen vrijheid wordt verleend, maar goedkeuring van het staatsgezag, en dus beperking van inbreuk op die vrijheid staat daartegen over.

Wat de bepaling zelve betreft, uit den aard der zaak houden zich daartegen de meesten dergenen gestemd, die praeventive maatregelen ten aanzien der kerkgenootschappen voor strijdig hielden met de Grondwet. Maar ook onder degenen, die praeventie geoorloofd of niet verboden achtten, waren er velen, naar wier oordeel het tegenwoordig voorbehoud veel te onbestemd, veel te onduidelijk was om daaraan hunne toestemming te kunnen geven. De bedoeling der Regering kon geene andere zijn, dan goedkeuring noodzakelijk te maken voor bepalingen, niet van zuiver godsdienstigen aard, maar die tot het gemengd terrein behooren, waar de Staat en de Kerk elkander ontmoeten. Maar dan was het ook blijkbaar, dat alle waarborgen voor de zelfstandigheid der kerkgenootschappen zouden worden gemist, indien niet, althans in hoofdtrekken, kon worden opgegeven, welke bepalingen onder deze kategorie te rangschikken zijn. Was dit onmogelijk, goedkeuring of niet-goedkeuring en dus ook uitvoering of niet-uitvoering van de regeling der kerkgenootschappen zou voortaan van de willekeur of ten minste van eene eenzijdige beslissing des Gouvernements afhankelijk zijn. Veel liever dan de bevoegdheid van het staatsgezag zoo ver uit te strekken, zouden eenige leden willen, dat het denkbeeld in de wet wierd gebragt, om de kerkgenootschappen te verpligten tot het treden in gemeen overleg met het staatsgezag over alle punten, die tot het gemengd gebied, waarvan hier sprake moet zijn, behooren.

Men vroeg in eene der Afdeelingen, of in de schatting der Regering onder de bepalingen, waarvan de uitvoering niet zonder medewerking van het staatsgezag kan plaats hebben, ook die van financieelen aard behooren; zoo ja, of daaruit dan niet indirekt de noodzakelijkheid der goedkeuring door de Regering van de benoeming der godsdienstleeraren zou volgen; hetgeen weder in strijd zou zijn met de bepaling van art. 3 van het wets-ontwerp, volgens hetwelk de toestemming des Konings tot het bedienen der openbare godsdienst alleen voor vreemdelingen gevorderd wordt. Men wees voorts in die Afdeeling op den bijzonderen toestand van het Hervormd kerkgenootschap. Daarbij is tot nu toe bijna alles wat de inwendige regeling betreft door Koninklijke besluiten bepaald of goedgekeurd. Die toestand is door het nieuwe reglement der Hervormde Kerk niet opgeheven, ook uit hoofde der reserves, waaronder daaraan de bekrachtiging des Konings is verleend. Maar nu zou het gevolg zijn, dat ten aanzien der regeling van dit kerkgenootschap bijna geene enkele verandering zou kunnen worden gemaakt, waarbij de medewerking van het staatsgezag niet zou noodig zijn, en dat dus de Koninklijke goedkeuring hier regel zou blijven.

Nog een laatste hoofdbezwaar werd door velen in 't midden gebragt. Men vroeg, of het vorderen van de goedkeuring des Konings omtrent de bepalingen, waarvan de uitvoering niet zonder medewerking van het staatsgezag kan plaats hebben, in dien zin moet worden verstaan, dat zoolang die goedkeuring niet was verleend, de nieuwe regeling van het Kerkgenootschap hangende bleef. Ware dit de bedoeling, dan zou het staatsgezag door de *vis inertiae* het onmogelijk kunnen maken, dat een kerkgenootschap eene nieuwe organisatie in werking bragt. Er behoorde dan ten minste een termijn te worden gesteld, binnen welken de gevraagde goedkeuring moest worden verleend of geweigerd.

IV. Gedurende deze wisseling van gevoelens werden door de leden, die praeventief toezigt op de inrigting der kerkgenootschappen geoorloofd of niet verboden achtten, verscheidene denkbeelden aan de hand gegeven, door welker opvolging de tegen het artikel bestaande zwarigheden uit den weg te ruimen [illegible]

Deze bedenking, dat niet was uitgedrukt door wie de volledige mededeeling der organisatie moest worden gedaan, was, zeide men, gemakkelijk weg te nemen door in de wet deze verpligting op te leggen aan de hoofden, bestuurders, bewindvoerders of voorgangers van het kerkgenootschap

Het bezwaar tegen het voorbehoud aan het slot van het artikel verloor, naar het gevoelen van velen, grootendeels zijne kracht, als men lette op de uitdrukking der Memorie van Toelichting, waar de Regering te kennen schijnt te willen geven, dat door dat voorbehoud niets anders bedoeld wordt, dan »het ontnemen van alle waarde aan voorschriften, waarbij, zonder goedkeuring des Konings, over de medewerking van het staatsgezag is beschikt.'' Daar intusschen eene memorie van toelichting voor de uitlegging eener wetsbepaling geen beslissend gezag heeft, gaf men in bedenking, om de bedoelde woorden van dat stuk op de eene of andere wijze in de wet zelve op te nemen en daardoor het voorbehoud aan het einde van het artikel te doen vervangen. Van eene andere zijde erkende men, dat daarin eene groote geruststelling zou gelegen zijn; maar het liet zich toch niet ontveinzen, dat het eigenlijk een ongerijmd denkbeeld was, van de onderstelling uit te gaan, dat een kerkgenootschap over de medewerking van het staatsgezag zou kunnen beschikken, zonder dat dit staatsgezag vooraf daarin was gekend. Men antwoordde dat dit bezwaar tot zekere hoogte ware weg te nemen door het denkbeeld der Memorie van Toelichting anders uit te drukken. De wet zou kunnen inhouden, dat zoolang de bepalingen, waarvan de uitvoering niet zonder medewerking van het staatsgezag kan plaats hebben, de goedkeuring des Konings niet hebben verkregen, de bepalingen ten aanzien van den Staat geacht worden niet te bestaan.

De leden, die, waar het bepalingen geldt van gemengden aard, het denkbeeld van gemeen overleg in de wet wilden hebben gebragt, gaven in overweging om in het eerste artikel niets anders op te nemen dan de verpligting tot volledige kennisgeving en dan een nieuw artikel te laten volgen, inhoudende, dat de bepalingen, welke naar buiten werken en in betrekking staan tot den Staat en de andere kerkgenootschappen, in gemeen overleg van den Staat met die kerkgenootschappen worden geregeld en vastgesteld. Men zou, volgens dit denkbeeld, er bij kunnen voegen, dat de bestaande kerkelijke organisatien en reglementen, die met medeweten en goedkeuring der Regering zijn vastgesteld, verbindend blijven, ook wat de naar buiten werkende en tot den Staat en de andere kerkgenootschappen betrekkelijke bepalingen betreft, tot dat omtrent die bepalingen nader met gemeen overleg zal zijn beslist.

In eene der Afdeelingen was een lid, die, om duidelijk te maken, hoe hij art. 1 der wet zou wenschen ingerigt te zien, de volgende redactie daarvan mededeelde:

»Alle bestaande en nog op te rigten kerkgenootschappen genieten volkomene vrijheid, hunne inrigting, bestuur en de uitoefening hunner godsdienst, naar goedvinden te regelen.

»De verordeningen, daartoe reeds vastgesteld, worden, binnen eene maand na de afkondiging dezer wet, aan Ons medegedeeld.

»De nieuw te makene worden, vóór dat zij in werking worden gesteld, insgelijks ter Onzer kennis gebragt.

»Die mededeelingen geschieden, opdat Wij beoordeelen, of die verordeningen iets inhouden strijdig met de wetten, of nadelig voor de openbare orde en rust van den Staat.

»Binnen drie maanden na die kennisgeving doen Wij van Onze goed- of afkeuring blijken door een besluit, na ingewonnen advijs van den Raad van State door Ons genomen en in het *Staatsblad* geplaatst.

»Wanneer met het einde der drie maanden zoodanig besluit in het *Staatsblad* niet is verschenen, wordt de medegedeelde verordening gehouden te zijn goedgekeurd.

»De afgekeurde verordening houdt op te werken of treedt niet in werking.''

De onderscheidene denkbeelden, in deze redactie uitgedrukt, vonden in de Afdeeling, waar zij werd medegedeeld, bij eenigen bijval. Het bezwaar omtrent de onduidelijkheid van art. 1 van het ontwerp van wet, werd daardoor weggenomen. Andere leden stemden dit laatste gaarne toe, maar verklaarden tevens nimmer hunne toestemming te zullen geven, dat, gelijk bij het opvolgen der geopperde denkbeelden het geval zou zijn, nog veel verder wierd gegaan dan de Regering zelve wilde, en zoo doende aan de vrijheid en zelfstandigheid der kerkgenootschappen een einde zou worden gemaakt.

Art. 2.

De groote meerderheid der leden heeft zich tegen dit artikel, zoo als het daar ligt, verklaard.

Men noemde het hoofddenkbeeld, waarvan daarbij wordt uitgegaan, onzedelijk. Dat hoofddenkbeeld is toch geen ander, dan om een eenmaal afgelegden eed door eenen opvolgenden krachteloos te maken, en dus, wat toch wel nooit de bedoeling van het Gouvernement kan zijn, tot zekere hoogte aanleiding te geven tot meineed. Zoo iets streed tegen alle goede beginselen omtrent den eed, ook tegen die van onze burgerlijke wetgeving, volgens welke men in het opleggen van den eed spaarzaam en omzigtig moet zijn en zelfs in sommige gevallen het opleggen daarvan verboden wordt.

In de tweede plaats zou de bepaling geen doel treffen. Gesteld dat er geestelijken waren, die bij de aanvaarding hunner bediening, een uit het staatkundig oogpunt bedenkelijken eed hadden afgelegd, dan zouden dezen zich door den eed aan de Kerk oneindig meer gebonden achten, dan door alle later hun van de zijde van het staatsgezag opgelegde eeden. De waarlijk gemoedelijken zouden weigeren den nieuwen eed te doen, en uit zulk eene eedsweigering zouden, in verband met de toepassing van strafbepalingen, gevaarlijke gevolgen voor de rust van den Staat kunnen ontstaan. Men kon dan ook het vermoeden niet van zich weren, dat niet ligt tot de uitvoering van eene bepaling, als de thans voorgedragene, zou worden overgegaan.

Zelfs het facultative van het artikel verhoogde de bedenkelijke strekking daarvan. Daardoor werd de toepassing eene beleediging voor iederen bedienaar van de godsdienst, die daaraan onderworpen werd. Deze werd toch op die wijze in eenen staat van wettelijke verdenking geplaatst. Had men bij het ontwerpen van het artikel bepaalde dienaren der godsdienst op het oog, dan ware het nog veel beter geweest, die te noemen.

Sommige leden antwoordden op dit laatste, dat, ofschoon zulks nergens met zooveel woorden werd uitgedrukt, er toch wel geen twijfel aan kon bestaan, dat men bij het opstellen van het artikel uitsluitend de Roomsch-katholijke bisschoppen en de door dezen afgelegden eed op het oog had. De geheele bepaling was, volgens deze leden, het uitvloeisel van verkeerde begrippen en schrikbeelden, die men zich omtrent de beteekenis van sommige uitdrukkingen in den bisschoppelijken eed had gevormd; schrikbeelden, door de ondervinding hier te lande van de houding en het gedrag der Roomsch-katholijke bisschoppen als staatsburgers geheel gelogenstraft. Was dit intusschen de bedoeling van het artikel, dan rees daartegen een nieuw bezwaar en was het lijnregt strijdig met de *gelijke* bescherming, aan alle kerkgenootschappen in het Rijk bij de Grondwet toegezegd.

Ook van de zijde der leden, die zich voor het artikel niet gunstig gestemd toonden, werd tegen dit laatste aangevoerd, dat gelijkheid van bescherming ongelijkheid van toezigt niet uitsluit, maar dat integendeel het toezigt zich regelen moet naar den aard en de uitgestrektheid van het kerkgenootschap. De pligten der Regering zullen wel geheel anders zijn met opzigt tot het Hervormd kerkgenootschap, waartoe het grootste deel der bevolking behoort, dan tegenover weinig talrijke genootschappen, bijv. tegenover de Kwakers, welke gezindheid hier te lande hoogstens enkele leden telt.

Tevens deed men opmerken, dat het opleggen aan de Roomsche-Katholijke Bisschoppen van eenen staatkundigen eed geen ongehoord of met het gebruiken hunner Kerk geheel strijdig denkbeeld was. De konkordaten van 1801 en van 1827 behelzen daaromtrent eene stellige bepaling. Die antecedenten moesten dan ook het denkbeeld verwijderen, dat de thans behandelde bepaling de strekking zou kunnen hebben, om geestelijken in eenen staat van wettelijke verdenking te stellen. Men moest bij geheel de beoordeeling van dit punt niet vergeten, dat in den Bisschoppelijken eed, ten minste zoo als die vroeger werd afgelegd, uitdrukkingen voorkwamen, voor andersdenkenden van eenen ontrustenden aard, en dat het dus zoo ongerijmd of zelfs zoo stuitend niet was, eene poging te doen tot geruststelling in dit opzigt van een groot deel der natie.

In den geest der bedenking, dat gelijkheid van bescherming ongelijkheid van toezigt alleszins toelaat, zou men, indien het artikel behouden moest blijven, verlangen dat het regt van den Koning om den eed op te leggen, beperkt wierd tot zoodanige geestelijken, die eenen eed afgelegd hebben aan een buitenlandsch geestelijk gezag.

Intusschen waren er verscheidene leden, die juist met het oog op het te dezer zake voorgevallene, verklaarden, dat hier vooral gemeen overleg met het kerkgenootschap, 't welk men meer bijzonder op het oog had, de voorkeur verdiende boven eene wetsbepaling die of niet ten uitvoer zou worden gebragt, of welker uitvoering tot groote moeijelijkheden aanleiding zou kunnen geven.

Door verscheidene leden werd het denkbeeld geopperd, om het afleggen van den eed van trouw aan den Koning en van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat, voor alle bedienaren der godsdienst, zonder onderscheid, verpligtend te maken. Langs dien weg zou al het exceptionele en willekeurige van het voorschrift vervallen. De meeste leden zagen echter in deze uitbreiding groot bezwaar. Er zou daardoor eene zijdelingsche blaam op de bedienaren der godsdienst in het algemeen worden geworpen. De eer van den geestelijken stand zou, zonder eenige wezenlijke aanleiding, worden aangerand en men zou dus hooggaande klagten uitlokken. Daarenboven zou men stuiten op de moeijelijkheid wie al onder *bedienaren der openbare godsdienst* moesten worden verstaan. Er zijn vele kerkelijke of geestelijke betrekkingen en bedieningen bij de onderscheidene kerkgenootschappen, van welke het niet uitgemaakt is, of de personen, die ze bekleeden en vervullen, niet bedienaren der godsdienst kunnen genoemd worden. Langs dien weg zou men tot het opleggen van eenen eed nagenoeg aan alle staatsburgers komen.

(*Zie verder ons Bijvoegsel.*)

Men behoeft zich niet te verwonderen, dat de interpellatie van den heer Dommer bij sommigen tegenstand vond. Het moge den heer Gevers vrij staan, des noods zonder verlof en zooveel hem lust, interpellatien te doen ter dienste der protestantsche beweging; niemand, zelfs de prezident der Kamer niet, denkt aan het reglement. Maar als de heer Dommer een enkelen keer interpelleert in het belang der Katholieken, dan heeft de heer de Kempenaer grondwettig bezwaar, en de prezident der Kamer herinnert zich dat er een reglement bestaat. Intusschen, dat heeft ons op nieuw de overtuiging verschaft dat het meerendeel der Kamer nog niet is bekeerd tot het stelsel van ongelijk regt, waarbij de Katholieken achter de Protestanten zouden moeten worden gesteld. De heeren van Hoëvell, van Eck en Hugenholtz hebben het goed regt van den heer Dommer met welslagen gehandhaafd, en de Kamer heeft met groote meerderheid de interpellatie toegestaan.

Wat antwoordde de heer van Hall op de eerste vraag van den heer Dommer? Hij zeide dat hij haar niet zoude beantwoorden. 't Is zeer gemakkelijk. De heer van Hall verklaarde nog slechts eenige maanden geleden uit vrije beweging en volle overtuiging, dat het nuttig en noodig was, dat b. v. voor het departement van Roomsch-Katholieke Zaken een katholiek minister werd benoemd. Nu integendeel wordt de katholieke minister verwijderd en de protestantsche heer van Hall treedt in zijne plaats. Als men hem nu vraagt, *waarom* hij thans handelt in strijd met zijne eigene luid verklaarde beginselen, dan is die vraag indiskreet, en de heer van Hall zwijgt. Maar hij geeft dan toch gronden op, waarom hij zwijgt? Ja, voorzeker, en wel drie. 1°. De Koning heeft de benoeming gedaan. — Zoo, zoo! — Heeft de Koning de benoeming gedaan? Maar deed ook de Koning de *voordragt* tot benoeming? Gaf ook de Koning het ministerieel *contraseign* aan zijne eigene handteekening? Of komen de *voordragt* en het *contraseign* voor rekening van het ministerie? Bij een konstitutioneel gouvernement bestaat daaromtrent geen twijfel. Maar bij de *mildere* toepassing van onze Grondwet door den heer van Hall, werd zulks vruchteloos door de heeren Dommer, Storm en van Hoëvell betoogd. De heer van Hall bleef bij zijn systeem, dat waar de handeling van den Koning te pas komt, de ministers ontslagen zijn van de verpligting om rekenschap te geven. Met zulk een systeem kan men 't ver brengen; de ministerieele verantwoordelijkheid valt daarbij weg; alle diskussie wordt onmogelijk, en de willekeur treedt in de plaats van het konstitutioneel regt.

2°. Meent de heer van Hall, dat geen Katholiek te klagen heeft over zijn protestantsch bestuur der Roomsch-Katholieke Zaken. Men moet waarlijk van Hall zijn, om in de volle Kamer zulke stout, blijkbare onwaarheid met *à plomb* te durven zeggen. Hoe! wij Katholieken zouden niet te klagen hebben, als wij zien gebeuren, dat een katholiek minister uit zijn departement verdwijnt, juist op het oogenblik, dat hij daar het meest noodig is; dat een Protestant zijne plaats inneemt op het gevaarlijk tijdstip, dat godsdienstige botsingen tusschen Kerk en Staat worden voorbereid, botsingen, door den heer van Hall zoo gevaarlijk geacht, dat zelfs de mogelijkheid daarvan moest worden voorkomen? Daarom verklaarde de heer van Hall nog onlangs: »dat ieder aan het hoofd »van het departement van eeredienst gaarne geplaatst ziet »een man, die de godsdienst belijdt, waarnaar het de»partement zich noemt,'' en hij voegde er bij »*die niet* »*zou zijn een beheerscher van het geloof, maar die de* »*belangen daarvan in het kabinet kon voorstaan.*'' Hoe heeft de heer van Hall den moed, na de bovenstaande beginselen gesteld te hebben, thans te komen verklaren, dat de Katholieken geene reden tot klagen hebben, nu de heer Lightenvelt, die Katholiek is, en geen beheerscher van ons geloof, maar een voorstander daarvan in het kabinet, nu die wordt vervangen door den heer van Hall, die Protestant is niet alleen, maar die minister is geworden om de anti-katholieke beweging ten schade van de Katholieken te bevredigen, die eene wet voordraagt, waarin het geloof, dat is de geheele godsdienst, beheerscht wordt, die zoo weinig voorstander is van de katholieke belangen in het kabinet, dat hij zelf de man is van vervolging en verdrukking dier belangen? 't Is onbeschaamd. En hij, die zich vermeet zoo den spot drijven met hetgeen ons dierbaarst en heilig is, moet tot veel in staat zijn. Overigens na de diplomatieke nota's van den heer van Hall verwondert ons van zijnen kant niets meer. Hij die het bestaan durft

Neerlands eer in den vreemde te grabbel te werpen, moet natuurlijk, wanneer hij voor het binnenland spreekt en [illegible] nog verder gaan. Wij zouden intusschen kunnen vragen, wat de heer van Hall wil? Verlangt hij dat de Katholieken met duizendtallen, zich bij den Koning beklagen, dat aan een man, als de heer van Hall, onze godsdienstige belangen zijn toevertrouwd? Het zou weinig moeite kosten om zoo veel adressen te dien einde aan den Koning af te zenden, dat er de heer van Hall onder zou kunnen worden begraven. Want zoo ooit, dan hebben wij Katholieken nu behoefte, dat een der onzen de godsdienstige regten verdedigt in het kabinet. Uit de kommissie van rapporteurs gesloten, uit het ministerie verwijderd, staan de Katholieken bloot aan het gevaar, dat over hunne heiligste belangen, die zij meer lief hebben dan goed en bloed, waaraan zij gedurende drie eeuwen, nu hun bloed, dan hun goed hebben ten offer gebragt, dat over die godsdienstige belangen thans wordt beschikt, niet slechts zonder hen en tegen hen, maar zonder zelfs dat hetzij in de Kommissie van Rapporteurs, hetzij in het kabinet, iemand der hunnen kan spreken. Is dat niet schroomelijk? Blijkt niet reeds daaruit wat wij te vreezen hebben? Langen tijd hebben wij onze katholieke landgenooten toegeroepen: »vreest niet, ons dreigt geen gevaar." Maar in den toestand, dien men ons nu maakt, moeten wij onze geloofsgenooten waarschuwen en hun toeroepen: »Vreest en waakt, want het gevaar nadert en stijgt met den dag." Geen wonder dat in zulke voor de Katholieken onverdragelijke omstandigheden de heer van Hall

in de derde plaats verklaard heeft, dat de regering de gronden niet kon uiteenzetten, *waarom* de portefeuille van R. K. Eeredienst tijdelijk aan *geen Katholiek* is opgedragen; omdat zulks *gevaarlijk* zou zijn voor het belang van den staat, en daarom beriep zich de minister op art. 89 der Grondwet. De minister zou volkomen gelijk hebben, als hij den zin eenigzins veranderde en geliefde te zeggen, dat de bekendmaking der redenen, waarom de heer van Hall minister is van R. K. Eeredienst, *gevaarlijk* zou zijn voor het belang van het *ministerie*. Want die redenen staan in verband met de listen en lagen, die de heer van Hall heeft opgezet en vruchteloos poogt aan de publiciteit te onttrekken. Maar dezelfde reden, die den heer van Hall noopt tot zwijgen doet ons spreken. Plaatsgebrek verhindert ons dat heden te doen. Wij herinneren daarom nog slechts in 't kort, dat de heer van Hall ook op de tweede vraag niet heeft willen antwoorden; maar desniettemin heeft gezegd, dat de heer Lightenvelt naar Rome is gezonden »opdat de »Paus geen verkeerden indruk zou erlangen omtrent het »wetsontwerp, dat in deze vergadering is voorgedragen."

Het beroep op art. 89 der Grondwet om niet te antwoorden op de vraag *waarom* de protestantsche heer van Hall minister werd van Roomsch-Katholieke Zaken; en het door den heer van Hall opgegeven doel van de zending des heeren Lightenvelt zijn beide zeer beteekenend; gelijk wij dra hopen te zullen aantoonen.

Eene onbeschaamdheid als die van de *Amsterdamsche* is naauwelijks denkbaar. Zij bewijst echter, waartoe men in staat is wanneer men het onhoudbare wil vasthouden.

Ter gelegenheid van de interpellatie, door den heer Dommer aan het ministerie gerigt in de zitting van de Tweede Kamer van eergisteren, merkte de heer Groen op, »dat de afgevaardigde, die de interpellatie gedaan heeft, van de veronderstelling is uitgegaan, dat de heer Lightenvelt, van het begin af dat er sprake was van de aanbieding der bedoelde wet tot zijn vertrek toe, een verklaarde tegenstander van die wet geweest is en uit dien hoofde naar Rome vertrokken is. Dergelijke onderstelling bevreemdt hem. Zoo dit toch eene waarheid ware, zou dan een verantwoordelijk minister er niet tegen opkomen, om zich op zoodanige wijs te laten verwijderen en zich daardoor aan alle verantwoordelijkheid te onttrekken. Spr. kan dit niet aannemen. Als de heer Lightenvelt zoo tegen de wet gestemd was, dan had hij zijn ontslag kunnen en moeten vragen, en het zelfs des noods hebben ingezonden. Dat zou met de usantiën van een konstitutionneel Gouvernement overeenkomen. Dat had men van een opregt en eerlijk man als de heer Lightenvelt dan mogen verwachten."

De opmerking van den heer Groen werd niet onverwijld beantwoord. Zij deed echter het bijna tot zekerheid gekomen berigt niet te niet, dat de heer Lightenvelt niet opgehouden heeft in den ministerraad de monsterwet te bestrijden; dat het alleen aan hem te danken is, dat zij niet nog veel harder is geworden, en dat hij grootendeels daarom op reis is, om bij de behandeling der wet niet in den Haag te zijn. Had men iemand kunnen vinden, die zich de benoeming van minister voor de Zaken der R. K. Eeredienst wilde laten welgevallen, dan ware hij vermoedelijk toch nog wel op reis gegaan, maar dan zou hij reeds lang opgehouden hebben, juist om zijnen weerzin van de monsterwet, lid van het tegenwoordig ministerie te zijn."

Dit alles is van algemeene bekendheid. En wat verstout zich desniettemin de *Amsterdamsche* te schrijven? Het volgende:

»Ten aanzien van de behandeling der tweede vraag des heeren Dommer van Poldersveldt, die daarbij uitweidde over de veronderstellingen, welke men in eenige dagbladen aangaande de reis van den heer Lightenvelt naar Rome heeft aangetroffen; als in verband staande met een bepaalden tegenstand van dien minister, tegen de meer gemelde wet tot regeling van het toezigt op de kerkgenootschappen, mag hetgeen de heer Groen van Prinsterer in het midden bragt, de aandacht niet ontgaan.

»Hij toch heeft zeer juist die veronderstellingen en beweringen ter zijde geschoven, door te kennen te geven, dat, indien dit het geval ware, de heer Lightenvelt dan zeker zijn ontslag als minister zou hebben gevraagd of genomen, maar zich gewis niet zou hebben onderworpen aan eene verwijdering, ten einde de verantwoordelijkheid dier voordragt te ontgaan. — De minister van buitenlandsche zaken heeft op die beweringen mede geantwoord en op voldoende wijs doen gevoelen, dat de homogeniteit van het ministerie niet in twijfel kan worden getrokken."

Wij staan alweer verbaasd over de stoutheid van zulke assertien.

De *Grondwet* van heden vraagt aan den *Nederlander*, of deze er bezwaar in vinden zou een artikel van de *Fakkel*, dat wij eergisteren hebben besproken, »wel een *kort*, maar tevens een *eerloos woord* te noemen?"

Tevens meldt de *Grondwet* dat d°. Jas, te 's Hage, eene warme redevoering heeft uitgesproken in eene vergadering van het geheim genootschap *Philactèrion*, »waarin ZEw. aandrong op het teekenen van adressen van adhæsie aan de voorgedragen wet" van verdrukking. »De toespraak had weerklank, zegt de *Grondwet*, en een eerste adres werd met ongeveer 200 handteekeningen voorzien. Wij vernemen dat meerdere gelijke adressen door den invloed van *Philactèrion* zullen worden aangeboden."

Wij vernemen heden, dat verzonden zijn aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal adressen, gelijkluidende met dat in ons Nommer 1889 medegedeeld of daarmede overeenstemmende, uit.

Coevorden	met	91	naamteekeningen.
Rotterdam	»	730	»

Even als gisteren zijn wij wederom uit plaatsgebrek genoodzaakt het buitenlandsch nieuws zoo beknopt mogelijk zaam te trekken. Het antwoord van den Divan op de cirkulaire von Nesselrode, wordt door de dagbladen medegedeeld; het is vervat in de meest onderworpen uitdrukkingen. Van eene zamenzwering tegen het leven des Sultans, is geen woord waar geweest. Evenmin van een aanslag op het leven des Keizers van Oostenrijk. In San Marino is de sekretaris dier republiek, door een uitgewekene vermoord. Z. H. Pius IX doet dagelijks kleine uitstapjes te voet.

In Engeland is de wet op het regt van succesie in het Huis der Lords met groote meerderheid aangenomen. In Zwitserland heeft de nationale raad nopens het geschil met Oostenrijk beslist met 65 tegen 29 st. dat de geheele behandeling der zaak in handen van den Bondsraad zal worden gelaten. Uit Belgie verneemt men de gunstigste berigten nopens den oogst; ook de aardappelen hebben sedert lang zoo goed niet gestaan.

Een partikuliere brief uit Zuid-Amerika te Parijs ontvangen berigt, dat in Nieuw-Grenada eene omwenteling is uitgebarsten, kerk en staat zijn aldaar gescheiden en de verbannen Aartsbisschoppen van Bogota en Carthagena, die zich thans te Parijs bevinden, zijn teruggeroepen.

Uit de Ned. O. I. Bezittingen zijn berigten o. a. uit Batavia tot 8 Junij, die echter niet veel bijzonders behelzen.

STADSNIEUWS.

BURGERLIJKE STAND.

AMSTERDAM, 30 Julij.

GETROUWD (28 Julij): H. G. van Munster met W. E. Klonkert. - Joh. C. Zimmerman met S. J. Vrolik.

BEVALLEN (29 Julij): J. M. Gebhard, geb Crone, D. - M. E. Tolsma, geb. de Boer, D.

OVERLEDEN (26 Julij): H. C. Popp, 38 j.

BUITENLANDSCHE BEURZEN.

ANTWERPEN, 29 Julij. Belg. leen. 2½ pc. 56⅛, 1840/1842 4½ pc. 98; 1848, —; Spanje 1—3 pc. 22⅞; Binnenl. 3 pc. 43⅝; Romeinen 5 pc. —; Oostenrijk Metalliek 5 pc. 86.

PARIJS, 29 Julij. Fransche 3 pCt. 78.55; 4½ pCt. 108.40, Spanje 3 pCt. Binnenl. 42¼; id. 1 pCt. 24⅝; Russen 4½ pCt. 98¼; Met. 5 pCt. 87½.

LONDEN, 29 Julij. Cons. kont. 98 a —; op tijd 98 a —; Braz. 100 a 101; 1829/39 101 a 102; 1852 99½ a 100½; Den. 3 pc. 85½ a 86½; 5 pc. — a —; Ecuad. 5¼ a 5¾; Gren. 21½ a 22; Uitgest. 9⅛ a 9¾; Mexiko Nieuwe 26¼ a —; Peru 4½ pc. N. 83 a 85; Uitgest. 58 a 59; Rusl. 1822 5 pc. 118½ a 119; (N.) 4½ pc. 101¼ a 101¾; Portugal 5 pc. — a —; 4 pc. 43¼ a 43¾; 3 pc. — a —; Spanje 1 pc. 23 a 23¼; 3 pc. 47¼ a 47½; Coup. cert. 6⅜ a —; Passive 5¼ a 5½; Holl. 2½ pc. 64½ a 65; id. 4 pc. 97½ a 98; Venez. 37 a 38; Uitgest. 15 a 16; Wissel op Amsterdam ƒ 11.90; Grieken 1824 — a —; 1825 —.

WEENEN, 29 Julij. Met. 5 pc. 94½; Bank-Aktien 1404; Wissel op Londen 10.39; Zilver 9.

BERLIJN, 28 Julij. Schuldbr. 3½ pc. 93; Loten 142¾; Rusl. Stiegl. 4 pc. 97¾; Pools. 4 pc. 90; Loten fl. 500 92¼; Oost. Met. 5 pc. 87½; Amsterdam zigt 142⅝; id. 2/m. 141⅝.

HAMBURG, 28 Julij. Rusl. Cert. 5 pc. 103; Oost. Met. 5 pc. 93¾; Spanje 1—3 pc. 22; Binnenl. 3 pc. 40¼.

FRANKFORT, 29 Julij. Met. 5 pCt. 86; W. Bank-Aktiën 1605; W. Loten fl. 250, 126; Spanje 1 pCt. 23 5/16; id. 3 pCt. 43¼; Wissel op Weenen 110.

PRIJS-COURANT DER EFFECTEN.

		29 JULIJ 4½ u.	gebl. 30 JULIJ 4 u.	gebl.
NEDERL., Werkel. Sch. à 2½ pCt.		63 13/16	63⅞ a	
Dito Dito	3	76 11/16	76 13/16	
Dito Dito	4	95⅝	95 11/16	95¾
O. I. Leening 1844	4			
Amortis. Syndic.	3½	95	95⅞	
Handel-Maatschappij	4½	126¼		
Aand. Rijn-Spoorweg.				
Aand. Holl. S. M.				
Obligatien				
BELGIE, Obligatien 1844				
Cert. bij de Belg. Bank.	2½			
Dito bij Rotsch. en Volksv		53¼	53¼	
FRANKRIJK, Obligatien	3	74½		
SPANJE Nieuwe	1	23 5/16	23¼	23¼
Dito	3	43½		
Dito Binnenl. à 6/m.		43⅝	43 1/16	43¼
Coup. Bewijzen.		6¼	6⅜	6¼
Amortisable Schuld		5½		
PORTUGAL te Londen	5	41¼	44¼	
Dito Dito	4	39	39¼	
RUSL. bij *Hope* 1798 en 1816	5	109	109	
Dito Dito 1828 en 1829		108		
Cert. bij d°. 1831 en 1833		93¼	93⅜	
Dito	4½		100¼	
Dito bij *Hope*	4	93¼	93¾	
Dito bij *Stieglitz en C°.*	4	93	92⅞	
Dito bij id. 5de Serie	4			
Cert. te Hamburg	5			
Inschrijving in Assignat.	6			
Cert. van dito		73½		
POLEN, Certifikaten	4	86 5/16	86¼	
Dito Aand. à fl. 500		161		
Dito met Lot. 300				
AMERIKA, Bank-Actien			4½	
PRUISSEN, Aand. met Lot. R. 50 ƒ				
OOSTENRIJK Metalliek	5 pCt.	83	82½	82¼
Dito 1847	2½	42½	42⅜	
Dito 1851	2½	42⅛	42⅝	42⅛
Dito 1849	5	95⅞	95⅛	
Ween. Bank bij *Goll en C°.*				
Dito				
Latter B	5	95½	95¼	
Aand. met Loting fl. 500				
Nieuwe dito 250				
NAPELS, Cert. *Lam. en Bonnier* 5 pCt.				
SARDINIE te Londen 1824	5			
Dito Leening 1843				
Dito ₤ 200				
PERU	4½	81½		
MEXICO Nieuwe	3	26 5/16	26½	26 3/16
VENEZUELA à ₤ 100	3½			
GRENADA à ₤ 100	2	21 1/8	21 1/16	21⅛
Dito Uitgestelde		9¼	9¼	
ECUADOR à ₤ 100				

Mexiko onbepaalde 26¼; Louisiana 5 pCt. 101.

Onze fondsenmarkt was heden hoogst onbeduidend.

Koers van het Geld: Beleening 2½ pCt., Prolongatie 2½ pCt. Diskonto 2 pCt.

Wisselkoers.

Parijs	2/m. ƒ 56 5/16	Livorno	2/m. ƒ 89½
„	zigt „ 56 9/16	Napels	„ „ 81½
Bordeaux	2/m. „ 55⅞	Petersburg	„ „ 1,86
„	1/m. „ 56⅛	Weenen	6/w. „ 32¼
Madrid	3/m. „ 245	Augsburg	„ „ 35½
Cadix	„ „ 243	Frankfort	„ „ 99½
Seville	„ „ 242	Hamburg	2/m. „ 35⅜
Bilbao	„ „ 243	„	zigt „ 35⅝
Lissabon	„ „ 41½	Londen	2/m. „ 11,72½
Porto	„ „ 41½	„	zigt „ 11,80
Genua	2/m. „ 46⅝	Rotterdam	„ „ ½

HANDELSBERIGTEN.

AMSTERDAM, 30 Julij.

OVERZIGT DER WEEK.

KOFFIJ. Met eenige meerdere handel, zoowel voor konsumtie als exportatie. — 3400 Balen partikuliere aanvoer, in Rotterdam werden tot 30 cs. verkocht. — De Afleveringen gedurende de maand Julij bedroegen 20,031 Bn. tegen 18,740 op hetzelfde tijdstip in Anno Passato. — De voorraad op Ontvang Cedullen bij de N. H. M. bedraagt thans 119,991 Bn., als volgt te verdeelen:

in Amsterdam	55,365 Bn.
„ Rotterdam	51,655 „
„ Dordrecht	2,707 „
„ Schiedam	5,327 „
„ Middelburg	5,537 „
	119,991 Bn.

De onverkochte voorraad bij de N. H. M. is thans ca.

590,000 Bn. en wordt eerstdaags de aanst. Najaars-Veiling te gemoet gezien.

THEE zeer goed gestemd in afwachting der aanstaande veilingen.

TABAK *Amerikaansche* soorten zonder omgang uithoofde van gebrek aan voorraad in de eerste hand. Van *Havana* Tabak werden verkocht 52 ceroenen onlangs per Havana Paket van daar aangevoerd.

KATOEN. Door eenige meerdere vraag werden er ruim 400 pn. *Noord-Amerikaansch* afgedaan, waaronder ca. 190 pn. welke te Rotterdam voor de markt werden gekocht; de geheele voorraad alhier bestaat slechts in ca. 4000 pn. in alle soorten.

SUIKER. *Ruwe.* De markt toonde in den loop dezer week eenige neiging tot vooruitgang en kwamen tot prijzen, waartoe zich in de vorige week verkoopers voordeden, eenige afdoeningen tot stand. Van *Java* Suiker werd eene partij van 1400 kranjangs zeilende tot *f* ¾ onder de avaryprijzen der laatste veiling verkocht, alsmede 780 kisten *Havana* Suiker van N°. 10 tot N°. 17 onlangs aangevoerd per *Taquito* van *f* 27 tot *f* 34. — *Geraffineerd* mede williger gestemd en werden eenige partijen op levering verhandeld tot de volgende prijzen als B & H *f* 29½ en *f* 30½; B. K. *f* 31. De noteeringen in consumtie zijn genoegzaam die der voorgaande week.

SPECERIJEN. In eene zeer goede stemming en vertoonde er zich in de laatste dagen zeer veel kooplust, vooral voor *Notenmuskaat* N°. 1. Men noteert *Noten* N°. 1 215 cts., N°. 2 185 a 190 cts., N°. 3 140 cs., N°. 4 92 a 95. *Foelie* stil maar vast, C en D 205 a 208 cts. *Nagelen* geheel zonder omgang.

GEDROOGDE FRUITEN. De bevestiging der ziekte in de wijngaarden zoowel in Griekenland als op de Jonische eilanden en in Klein Asie versterkte de goede opinie voor dit artikel, in de prijzen is evenwel weinig verandering te bespeuren. Voor *Zantische Krenten* werd *f* 47 besteed, *Morea* golden *f* 40 a 42, *Patras f* 44. *Rozijn* nieuw *Smyrna f* 20, nieuw *Samos f* 14 a 14½, jarig d°. *f* 11½ a 12½ naar kwaliteit.

RIJST met belangrijken handel. Van ongep. *Arracan* worden verkocht 2200 en 4000 b. per *Hesler* tot *f* 6⅞ en *f* 6$\frac{7}{16}$, 8600 b. per *Jane Parker* tot *f* 6$\frac{7}{16}$, alsmede 9000 b. zeilende tot *f* 6½. Voor zeilende ladingen wordt thans algemeen *f* 7 verlangd, waartoe echter nog niets geplaatst is geworden. Van ongep. *Java* werden 2200 b. per *Stad Amsterdam* tot *f* 7⅜ afgedaan, gepeld *Java* en *Arracan f* 7½ a *f* 8, gepeld *Java Tafel f* 11¼.

POTASCH, zeer stil; 1a *Casan f* 12½; *Amerikaansche f* 15 a *f* 15¼; *Perlasch f* 17 a 17½; *Toskaansche f* 13¾ a 14.

DROGERIJEN, zonder belangrijke omzettingen; *Camfer, ruwe* 72 a 72½ cs., *Geraffineerd* in papier 72½ a 75 cs.; *Cassia Vera* 29 a 30 cs.; *Chinesche Kaneel* 72½ a 74 cs.

VERFWAREN. *Indigo.* De bestaan hebbende vraag blijft aanhouden en de prijzen zeer vast, er hebben daarvan in de laatste 8 dagen ca. 50 kn. *Java* voor exportatie koopers gevonden. — *Cochenille.* zonder eenigen noemenswaardigen handel, houdt het artikel zich zeer vast. — *Verfhouten.* Geene enkele meldenswaardige transactie heeft plaats gehad en prijzen gelijk dezelfde. — *Quercitron.* Van *Baltimore* zijn ca. 400 bn. tot laatst besteede prijzen verhandeld — *Harst.* Bruine 150 vn. zijn met *f* 2½ betaald en blijft nog zoo te koop. — *Terpentijn-Olij* wordt hooger gehouden en onder *f* 26½ a *f* 27 niets te koop, de handel daarin is echter gering. — *Dividivi* is laatst met *f* 8 betaald. — *Zwavel.* Verscheidene partijen goede Secunda zijn onder *f* 3⅞ niet te koop. — *Sumak.* 500 bn. *Alcomo* merk *Heune Guin* van zeer frissche mooije kwaliteit aangevoerd, worden op *f* 10½ Entr. eerste hand gehouden. — *Lood* blijft traag afgaande tot *f* 13 a *f* 12½. — *Meekrap.* Voortdurend goed gevraagd en prijzen klimmende, onder *f* 26½ a *f* 27 maar zeer weinig voorraad.

STERKE DRANKEN zeer willig. *Genever* 100 °/₀ *f* 24½ a *f* 25½. — *Moutwijn* 91 °/₀ *f* 21 per Vat a kont.

METALEN. — *Tin.* De voorraad van *Banka Tin* pr. 30 Junij bedroeg 29,137 Bl.

Op Heden 22,369 d°.

Zoodat 6,768 Bl.

gedurende den loop dezer maand zijn afgeleverd, dezelve bedroeg op ult. Julij 1852 slechts 12,113 Blokken, terwijl de aanst. veiling daarentegen ca. 35,000 Bl. minder bedraagt dan in Aug. 1852. De prijzen houden zich vast op *f* 68, waartoe in den loop dezer week ca. 300 Blokken zijn verhandeld, en kan men door de geregelde afleveringen van dit Metaal geene groote daling in de prijzen verwachten. — Van *Ruw Koper* werd eene partij van ca. 30,000 k°. *Koper Koper* aan de markt gebragt, doch zoover bekend, nog niet geplaatst.

HONIG en WAS. *Havana Honig f* 13½ a 14 in Entrepot. — *Was*, geel *Inlandsch f* 89 a 90.

VETWAREN. *Talk* en *Smeer* prijshoudend. — *Oost-Indische Traan f* 35. — *Walvisch* en *Robben Traan f* 37½ in Entr. — *Levertraan.* Bruine *f* 44, blank *f* 54. — *Reuzel* en *Talkolie f* 33.

VISCH. *Bondvisch f* 8½. — *Ansjovisch* 1853 *f* 13½, vroegere jaargangen in verhouding.

GRAANMARKT.

SCHIEDAM, 29 Julij. Rogge. Gedurende deze week was de handel in puike soorten tot verhoogde prijzen bijzonder levendig, ook was er veel vraag voor zeilende ladingen. Men wil, dat er in de tegenwoordige koersen een paar genomen zijn. Het genoteerde bestaat in 146/2, 148/2 ℔ Libau *f* 230, *f* 232 6/w., *f* 237 3/m. en *f* 239 3/m.; 140/2 ℔ O. Koersche *f* 204 6/w.; 149/2 ℔ Libau *f* 244, 246 6/w.; 144/2 ℔ J. Mannheim *f* 208 3/m.; 148/2 ℔ dito *f* 212, 215 3/m.; 140/2 ℔ Archangel *f* 197 1/m.; 142/2 ℔ Eupatoria *f* 197; 143/2 ℔ Petersburg *f* 198, 200 6/w.

Gerst. Meer aangevoerd en tot vorige prijzen beter te plaatsen, zoodat de omgang zeer belangrijk was. Men verkocht als volgt: 129/2 ℔ Windau *f* 200; 131/2 ℔ Libau *f* 205; 208 3/m.; 129/2 ℔ Kunda *f* 204 6/w.; 129/2 ℔ Windau *f* 204 3/m.; 129/2, 130/2, 131/2 ℔ Koersche *f* 202 6/w., *f* 204 6/w., *f* 206 6/W., 207 6/w.; 133/2 ℔ Reval *f* 202 6/w.; 130/2, 131/2 ℔ Libau *f* 206 3/m., *f* 208 3/m.; 131/2 ℔ Deensche *f* 164, 166 6/w.

Moutwijn was Zaturdag a *f* 20½ moeijelijk te koopen. Maandag werd bij eene levendige vraag *f* 21 besteed, volgende dagen was het tot dien prijs iets stiller, evenwel kan men steeds met moeite aankomen.

Jenever *f* 24.50. — Amst. Proef *f* 26.00.

MIDDELBURG, 28 Julij. Tarwe, puike Zeeuwsche voor den regen binnen *f* 10,75, puike Zeeuwsche *f* 9,50 a *f* 10; puike jarige Walchersche *f* 11,25, puike Nieuwe voor den regen binnen *f* 10,85 a 11, puike dito *f* 10 a *f* 10,50, mindere *f* 9,75, 9,50 a 9 naar kwaliteit. — Rogge *f* 7,50. — Gerst. Nieuwe Winter vrij goed, blank en droog *f* 5, jarige Zomer dito *f* 5,60. — Erwten. Groene mooije jar. Walch. *f* 8 en 8,25. — Koolzaad. Nieuw begin Beurs het beste bij uitzoeking *f* 12, later 12,20 a 12,25 en 12,30; mindere soorten *f* 11,50 a 11,75 naar deugd. — Raap-Olie *f* 38,50; Patent-Olie *f* 40,50; Lijn-Olie *f* 36 pr. Vat.

ANTWERPEN, 29 Julij. *Koffij.* Er zijn gedaan 800 b. Dom., waarvan 340 beschadigd, en 340 v. Brazil.

Granen. Rogge meer gevraagd. Eene lading 170 L. Enos is gedaan tot geheimen prijs en voor eene partij Ibraïl is betaald *f* 7½ cnt. per 70 kil. Tarwe zonder handel van eenig belang.

Huiden. Er zijn gedaan 8500 dr. en 700 gez. Buenos-Ayres en Montevideo, en 1800 gez. en 250 dr. Rio-Grande tot zeer ferme prijzen.

Rijst. Er zijn gedaan 3500 z. Arracan *uncleaned* op levering; 1400 z. Arracan *uncleaned* disponibel, en 500 z. gepelde Arracau; tot goed gesouteneerde prijzen. Voorts zijn nog gedaan 18,000 z. *uncleaned.*

Ruwe Suiker. Er zijn gedaan 407 k. blond Havana.

Tabak. Er zijn gedaan 38 v. Kentucky.

LONDEN, 28 Julij. *Suiker.* De markt blijft flaauw met goede vraag tot vorige prijzen. *Vreemde.* Zeilende ladingen gevraagd tot vorige prijzen, en de voorraad schiet te kort voor de vraag. Ter beurze zijn gedaan 1000 k. blond Havana tot 37 s. voor N° 12½. *Geraffineerd.* Voor konsumtie wordt alles grif weg gekocht, en er is bijna niets meer aan de markt; bruine Lompen zijn niet onder 16 s. te bekomen. Gestampte ferm tot vorige prijzen, met koopers voor uitvoer.

Koffij. In Native Ceylan gaat voortdurend weinig om, maar de prijzen souteneeren zich; in veiling zijn 250 b. opgehouden tot 47 s. Plantage blijft gezocht en men betaalde heden zeer volle prijzen. In Native Ceylan is merkelijk veel gedaan tot 46 s. 6 d. a 47 s.

Thee. Niet regtstreeks hooger, maar de houders hebben veel vertrouwen en de vraag vermeerdert. Congo ord. en goed ord. 11¼ a 11¾ d.

Rijst. In O. I. is ter beurze veel gedaan tot verhoogde prijzen.

SCHEEPSTIJDINGEN.

UITGEZEILD:

TEXEL, 29 Julij. J. C. van der Veer, Wilhelmina Frederika, Suriname.

CARGA-LIJSTEN.

AMSTERDAM.

BATAVIA, Alcyone, Sandberg Jr.: 1350 kann. Suiker, aan de O. I. Maatschappij van Administratie en Lijfrente; 255 kan. Suiker, 815 zakken Rijst, Hope en C°.: 1 kist koopmanschappen, Hartmann en C°.; 1700 b. Bindrotting, van Eijken en C°.: gisteren gemeld abusief.

RIVIER-VAART.

AANGEKOMEN, sedert Zondag ll. alhier:

Urdingen & Ruhort	C. Wansing, Vrouw Geertruida.
Weesel	J. Beijer, Jonge Wilhelmina.
Heilbron	G. Heus, Janus.
Duisburg	Jh. Huverman, Elisabeth.
Dusseldorp & Neus	J. H. W. van Booven, Niederrein N°. 12
Mainz	G. Reichert, Mainz N°. 4.
Manheim	G. Itschert, Delphin
Ludwighaven	P. Krol, Pauline.
Frankf., Coblentz en Manheim	H. Hirschman, Frankf. N°. 12.

KEULEN, 28 Julij aangekomen:

Kapt. K. Kroll van Amsterdam met 2008 centenaren
„ H. Hogewegh „ Rotterdam „ 2739 „

Rijnhoogte ARNHEM 29 Julij 2 el 77 duim.
KEULEN 28 „ 12 vt. 7 „

ADVERTENTIEN.

(3117) GETROUWD: J. H. THIER, te *Harmelen.*
en
ROTTERDAM, E. M. PROST.
27 Julij 1853.

Dankbaar onder het Genot van Gods zegen, vieren wij heden onze

VIJFTIG-JARIGE ECHTVEREENIGING

VAN

CASPER RUPERT,

Mr. *Horologiemaker.*

EN

CATHARINA MEIJ.

AMSTERDAM, 31 Julij 1853, (3115)

Op den 28 Julij is bevallen van eene *DOCHTER*, welke echter terstond is overleden, E. BOLTEN, geliefde Echtgenoot van Dr. W. J. F. NUIJENS.
WESTWOUD. (3118)

Men vraagt in eene FABRIEK en HANDELSZAAK, in Noord-Holland, eenen bekwamen **BOEKHOUDER**, van de R. C. Godsdienst. Nadere informatien per besloten *franco* brieven, onder Lett. M. bij den Uitgever dezer Courant. (3113)

De Vrijzinnige Kiezers-Vereeniging

TE AMSTERDAM

blijft bij de herstemming voor een Lid van den GEMEENTERAAD, op *Dingsdag 2 Augustus* 1853 aanbevelen den Heer

W. F. HESHUYSEN.

Namens de Vereeniging,
29 Julij 1853. J. BRESTER Az., *Fung. Pres.*
(3075) J. W. TIJDEMAN, *Fung. Secr.*

Kiezers Vereeniging

DE

GRONDWET.

Bij de herstemming op Dingsdag 2 Augustus 1853 voor één Lid van den Gemeenteraad van Amsterdam, worden de Kiezers hierbij alhier herinnerd, dat door de Vereeniging wordt aanbevolen de Heer

CH. LE CHEVALIER.

Namens het Bestuur,
B. DONKER CURTIUS, *Voorzitter.*
(3110) R. DANIEL WOLTERBEEK, *Secretaris.*

Le **ROB DEPURATIF** de **BOYVEAU LAFFECTEUR**, dont le Dr. GIRAUDEAU DE St. GERVAIS, *chevalier des ordres du Sauveur et de l'Indépendance, Médecin de la Faculté de Paris, Membre de l'école pratique et de plusieurs sociétés scientifiques*, est le seul propriétaire, se vend au Verkoophuis et ses Dépôts dans les autres villes des Païjs-Bas: en outre chez Messieurs les Pharmaciens:

B. Adama, Uloth, van Hulsteyn, Beer, Y. Rogge, van Olde, Burgers à Amsterdam. T. A. C. Otterbein à Arnhem. P. T. Appelboom, Verlinden à Bergen op Zoom. Chez tous les pharmaciens à Batavia. Renesse, J. L. Dervans, de Langen à la Haye. Reutbergham à Goes. P.J.B. Schultze à Gorinchem. G. P. Stutterheim, H. R. de Zayer à Groningue. T. Luycks, L. S. H. v. d. Bogaert à Bois le Duc. Chec tous les pharmaciens à Harlem. D. Veen en Co., K. T. de Breuk Droguistes. Johs. Groos à Heemstede. J. J. Reyst, J. C. Du Saar à Maastricht. P. Lames, Droguiste, W. P. van de Kamer à Middelbourg. R. J. Opwyrda, J. J. Sneltjes, G. K. van Gulpen, J. A. Noorren à Nimegue. J. M. Boutmy, Mettevier, A. C. van Buren en Zoon à Rotterdam. X. Kreuger à Roozendaal. H. van Doessen Az., A. van Woerden à Utrecht. Van Osch à Vlissingue. W. J. Endt en Zoon à Zaandam. J. H. Ochtman à Zierikzee.

Messieurs les pharmaciens, dépositaires du VERITABLE ROB BOYVEAU LAFFECTEUR, voudront bien envoyer leurs commandes pour les brochures, qui seront envoyées *gratis*, et pour le Rob, qui sera facturé à des conditions très avantageuses, à la direction du VERKOOPHUIS. (3095)

DE PILLEN VAN HOLLOWAY *zijn een voortreffelijk middel in gevallen van leverkwaal en gebrek aan spijsvertering.*

De heer Wilson welke kortelings is teruggekomen uit Bengalen, waar hij gedurende onderscheidene jaren in dienst der Oost-Indische Kompagnie was geweest, vervoegde zich onlangs ten huize van den professor Holloway en betuigde hem zijne volmaakte tevredenheid over de goede uitwerking zijner onvergelijkelijke pillen. Sedert jaren had hij aan leverziekte en gebrek aan spijsvertering geleden, welke laatstgenoemde ongesteldheid zoo sterk was, dat hij maanden lang niets dan zeer ligte spijzen kon gebruiken; geene andere middelen baatten hem, dan de pillen van Holloway, door welker gebruik hij thans volmaakt weder hersteld is.

Door het vermeerderd debiet zijn de prijzen als volgt:

Doosjes Pillen à *f* 0.90, *f* 2.10, *f* 3.30, *f* 7.75, *f* 15.50, *f* 23,50.

Potjes Zalf à *f* 0.90, *f* 2.10, *f* 3,30, *f* 8.15, *f* 15.90, *f* 23.90.

Zijn op franco aanvragen à contant te bekomen bij B. ADAMA, Apotheker, Heerengracht bij de Utrechtschestraat, N°. 22 te *Amsterdam*, bij A. A. MILIUS te *Utrecht*, en bij J. STRAATMAN, boekhouder te *'s Bosch*, alsmede te *Londen*, Strand 244, *Holloway's Establishment.* (3058)

Te Amsterdam bij C. L. VAN LANGENHUYSEN, Drukker en Uitgever.